OKOLICE KLASZTORU SHAOLIN

CZĘŚĆ SZÓSTA

Spis treści

1. Południowy Ogród..... 1
2. Pawilon Yugong..... 6
3. Świątynia Er Zu oraz pobliskie pagody..... 11
4. Starożytne obserwatorium astronomiczne w Gaocheng..... 19

POŁUDNIOWY OGRÓD

Fot. 1. Zdjęcie przedstawiające fragment muru otaczającego niegdyś teren Południowego Ogrodu klasztoru Shaolin (fot. autor, lipiec 2016 r.).

W odległości około 150 metrów na południe od klasztoru Shaolin wznosi się ocalały fragment potężnego, ceglanego muru, który otaczał niegdyś klasztor Shaolin oraz przyklasztorny kompleks budowli położony w jego sąsiedztwie, tuż za rzeką Shaoxi. Ten zewnętrzny, przyklasztorny teren, nazywano Południowym Ogrodem z Widokiem na Południe (chin. Nanyuan) lub Buddyjskim Klasztorem Zhoufu. Druga z nazw pochodzi od nazwiska możnowładcy Zhou, spokrewnionego z rodziną cesarską i jednocześnie pełniącego funkcję cesarskiego urzędnika.

W czasach panowania dynastii Ming, podczas rządów cesarza Wanli (1572 - 1620), możnowładca Zhou zaprojektował oraz doprowadził do wybudowania szeregu budowli zarówno w samym klasztorze Shaolin, jak i przed nim. Powstały wówczas: główny pawilon klasztorny, świątynna brama, pawilon przechowywania sutr (tj. klasztorna biblioteka) i kuchnia, a za rzeką Shaoxi - tzw. *wihara,* czyli zabudowania przeznaczone dla wędrownych mnichów, wraz z przyległym ogrodem oraz kilka pomniejszych budynków mieszkalnych dla mnichów. Cały teren otoczony został wysokim murem z bramą zwieńczoną łukowym nadprożem. Zdecydowano wówczas, że w budynkach mieszkalnych, usytuowanych na terenie Południowego Ogrodu, a więc na zewnątrz głównego kompleksu klasztoru, będą do końca swych dni mieszkać starzy, shaolińscy mnisi. Mieli oni dbać o ogród oraz znajdujące się na jego terenie zabudowania. Z tego powodu budynki te nazywane były Południowymi Budynkami Odpoczynku. Tworzyły one swoisty, architektoniczny krajobraz doliny położonej naprzeciwko świątyni.

Gdy prace budowlane na terenie Południowego Ogrodu zostały ukończone, możnowładca Zhou udał się do przeora klasztoru Shaolin i poprosił go, by przyjął on do klasztoru jego syna Daogong'a[1] (jego losy zostały później uwiecznione przez słynnego kaligrafa Dong Qichang'a[2] na kamiennej steli ustawionej na terenie klasztoru w 1559 roku). Klasztorna starszyzna jednogłośnie wyraziła na to zgodę. Ceremonię przyjęcia Daogong'a do klasztoru poprowadził osobiście przeor Wuyan Zhengdao[3] .

Po przyjęciu Daogong'a do klasztoru Shaolin i wyświęceniu go na mnicha utrwaliła się powszechna opinia, że mur otaczający Południowy Ogród wybudowano głównie w celu zapewnienia mu bezpieczeństwa (jako członkowi rodziny cesarskiej). Po latach, z woli cesarza, został on mianowany kolejnym przeorem klasztoru Shaolin. Po osiągnięciu sędziwego wieku, przeor Daogong zamieszkał w jednym z budynków na terenie Południowego Ogrodu, a otaczający go mur zaczęto wówczas nazywać „Solidnym i Trwałym Murem Ochronnym (chin. Nantuiju) Chroniącym Południowy Ogród" (chin. Nanyuan).

---

[1] **Daogong** (1547-1623) – syn możnowładcy Zhou; shaoliński mnich i uznany mistrz buddyzmu Chan (jap. Zen). Nosił buddyjskie imię Zhengdao (był również znany jako Wuyan), posiadał również tytuł Xue Ju. Pełnił funkcję przeora klasztoru Shaolin.

[2] **Dong Qichang** (1555 - 1636) – słynny chiński kaligraf, urodzony w Songjiang Huating (obecnie jest to obszar Sonjiang w obrębie miasta Szanghaj). Używał artystycznego pseudonimu Xuanzai. Posiadał również tytuł Sibai oraz świeckiego buddysty Xiangguang.

[3] **Wuyan Zhengdao** (chin. 无言正道) - przeor klasztoru Shaolin. Stanowisko to sprawował przez siedemnaście lat; tj. od 1592 (37 roku rządów cesarza Wanli z dynastii Ming) do 1609 r. Po jego śmierci, w roku 1609, w klasztorze Shaolin ustawiono poświęconą mu kamienną stelę.

Niestety, budynki stojące niegdyś na terenie Południowego Ogrodu zostały dwukrotnie zniszczone. Po raz pierwszy miało to miejsce w czasie działań wojennych w końcowych latach panowania dynastii Ming. W czasach dynastii Qing zostały one odbudowane i odnowione, lecz w roku 1928 roku zostały ponownie zniszczone przez żołnierzy generała Shi Yousan'a, którzy wówczas zdewastowali i spalili również klasztor Shaolin. Obecnie jedynymi pozostałościami po budowlach tworzących Południowy Ogród jest kilkunastometrowy odcinek ceglanego muru otaczającego niegdyś wspomniany obszar, brama stanowiąca element owego muru[4] oraz Pawilon Białej Szaty (chin. Baiyi). W przeszłości, w pawilonie Baiyi znajdował się otaczany czcią posąg Bodhisatwy Avalokitesvary. Obecnie został on ponownie umieszczony na jego głównym ołtarzu.

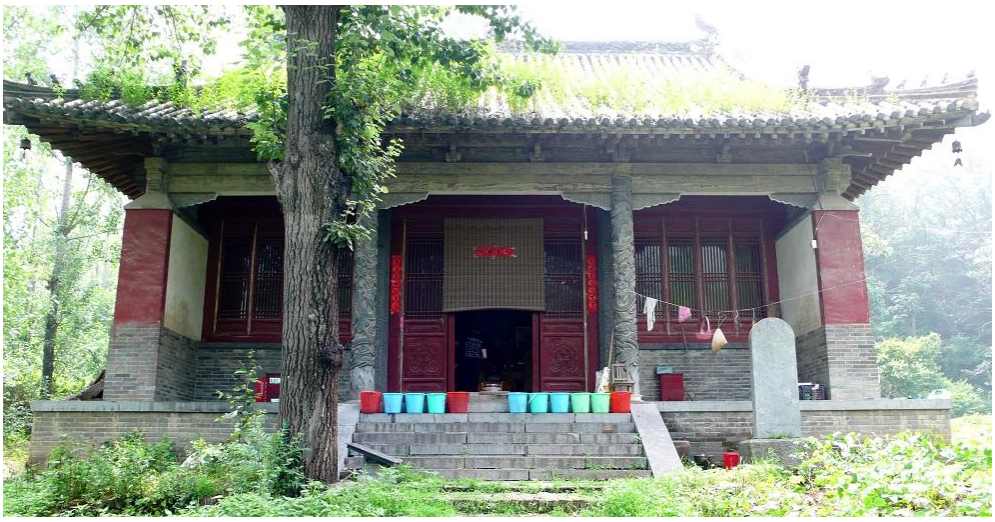

Fot. 2. Zdjęcie przedstawiające Pawilon Białej Szaty (fot. J. Popielarczyk, lipiec 2016).

[4] Informacje dotyczące **ceglanej bramy** wiodącej niegdyś do klasztoru Shaolin znajdują się stronie www.shaolinqigong.pl, w artykule pt. „Klasztor Shaolin 2012".

Fot. 3 Fot. 4

Fot. 3. Główny ołtarz w pawilonie Baiyi z figurą Bodhisatwy Avalokitesvary (fot autor, 2016 r.).

Fot. 4. Stary mnich mieszkający w pawilonie Baiyi, odprawiający w nim obrzędy religijne (fot. autor, 2016 r.).

Fot. 5. Wnętrze Pawilonu Baiyi (fot. J. Popielarczyk, 2016 r.).

Fot. 6 Fot. 7

Fot. 6. Zdjęcie ocalałego fragmentu muru otaczającego niegdyś teren Południowego Ogrodu (fot. autor, 2016 r.).

Fot. 7. Ceglana brama znajdująca się niegdyś w murze otaczającym Południowy Ogród; wiodła przez nią droga do klasztoru Shaolin (fot autor, 2012 r.).

Warto zauważyć, że zabudowania Buddyjskiego Klasztoru Zhoufu mieściły się mniej więcej w odległości 500 metrów od głównego kompleksu świątynnego, co daje pewne wyobrażenie o wielkości dawnego obszaru mieszkalnego należącego do świątyni Shaolin, otoczonego murem istniejącym do 1928 roku.

Obecnie, w bezpośrednim sąsiedztwie klasztoru Shaolin znajduje się zaledwie kilka należących do niego budynków sakralnych. Są to m.in.: pawilon Yugong[5] oraz wspomniany pawilon Baiyi[6]. Mieszkają w nich starzy shaolińscy mnisi dbający o ich stan techniczny oraz odprawiający w nich buddyjskie religijne obrzędy.

[5] Informacje o pawilonie **Yugong** znajdują się na stronie www.shaolinqigong.pl w opracowaniu pt. „Okolice klasztoru Shaolin – część pierwsza" (str. 3 – 5) oraz w sekcji Rou Quan, w artykule pt. „Shaoliński mnich Shi De Lin".

[6] Szczegółowe informacje na temat pawilonu **Baiyi** znajdują się na stronie www.shaolinqigong.pl w opracowaniu pt. „Okolice klasztoru Shaolin - część piąta" (str. 11 – 13).

PAWILON YUGONG

Fot. 8. Pawilon Yugong (fot. autor, 2016 r.).

Niniejszy tekst jest uzupełnieniem artykułu pt. „Yugong – Pawilon Przodka" wchodzącego w skład opracowania pt. „Okolice klasztoru Shaolin – część pierwsza" (str. 3 – 5) dostępnego na stronie www.shaolinqigong.pl .

W lipcu 2016 roku, podczas pobytu w Chinach na seminarium treningowym Shaolin kung fu, odwiedziliśmy między innymi mieszkającego w Pawilonie Yugong naszego nauczyciela Shaolin Rou Quan - mnicha Shi De Lin. Spotkanie przebiegło w niezwykle serdecznej atmosferze i miało wymiar towarzysko - religijno - edukacyjny. W trakcie tej wizyty, mnich Shi De Lin opowiedział nam o wyposażeniu Pawilonu Yugong, a także odprawianych w nim buddyjskich obrzędach.

W związku z tym, że dwóch kolejnych form stylu Shaolin Rou Quan uczyliśmy się od mnicha Shi Yan Zhuang'a na placu przed bramą klasztoru Shaolin, w odległości zaledwie kilkudziesięciu metrów od Pawilonu Yugong, często widzieliśmy mnicha Shi De Lin'a i mieliśmy możliwość rozmowy z nim. Jest on człowiekiem o fascynującej osobowości, niezwykle skromnym, pogodnym i religijnym.

Fot. 9 Fot. 10

Fot. 9. Mnich Shi De Lin przed pawilonem Yugong (fot. A. Szczerbak).

Fot. 10. Mnich Shi De Lin wracający do Pawilonu Yugong po zakończeniu prac polowych (fot. autor).

Fot. 11 Fot. 12

Fot. 11. Figura Bodhidharmy ustawiona na oltarzu w Pawilonie Yugong przed tablicą poświęconą mnichowi Fuyu (fot. autor).

Fot. 12. Mnich Shi De Lin w Pawilonie Yugong (fot. autor).

Fot. 13. Tablice upamiętniające wybitnych shaolińskich mnichów (fot. autor).

W Pawilonie Yugong na całej szerokości ołtarza ustawione są w rzędach ozdobne tablice służące upamiętnieniu postaci zmarłych, wybitnych shaolińskich mnichów. Na każdej z nich zapisane jest złotymi znakami imię któregoś z nich (fot. 12-15). W budynku tym oddaje się im cześć, jako „przodkom” obecnie żyjących shaolińskich mnichów.

Fot. 14

Fot. 15

Fot. 14-15. Stojące w rzędach ozdobne tablice z imionami zmarłych shaolińskich mnichów (fot. K. Płachta).

Fot. 16 Fot.17

Fot. 16. Mnich Shi De Lin przy ołtarzu w Pawilonie Yugong (fot. autor).

Fot. 17. Mnich Shi De Lin oddający w Pawilonie Yugong cześć Buddzie, bodhisatwom oraz zmarłym shaolińskim mnichom (fot. autor).

Fot. 18. Mnich Shi De Lin kłaniający się przed ołtarzem w Pawilonie Yugong (fot. K. Płachta).

Fot. 19

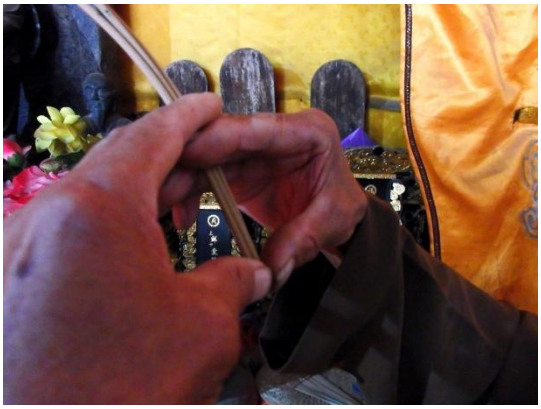

Fot. 20

Fot. 19-20. Mnich Shi De Lin kłaniając się przed ołtarzem, w celu wyrażenia szacunku, trzyma w dłoniach laski kadzidła w tradycyjny, ściśle określony sposób (fot. autor).

Fot. 21. Góra Song o świcie; u jej podnóża leży klasztor Shaolin oraz Pawilon Yugong (fot. A. Szczerbak).

ŚWIĄTYNIA ER ZU ORAZ POBLISKIE PAGODY

Fot. 22. Główna brama świątyni Er Zu (fot. autor, lipiec 2016 r.).

Poniższy tekst jest drugim, napisanym przez mnie artykułem opisującym świątynię wybudowaną dla uczczenia mnicha Hui Ke - Drugiego Patriarchy buddyzmu Chan (jap. Zen). Pierwszy artykuł dostępny jest na stronie www.shaolinqigong.pl w opracowaniu pt. „Okolice klasztoru Shaolin – część druga". Niniejszy, opatrzony zdjęciami tekst, ma na celu opisanie znajdujących się w jej sąsiedztwie pagód oraz ilustruje trwającą obecnie totalną przebudową świątyni.

Er Zu - klasztor ku czci mnicha Hui Ke drugiego patriarchy buddyzmu Chan (jap. Zen)

Świątynia wzniesiona ku czci mnicha Hui Ke od wielu dziesięcioleci sprawiała na mnie wrażenie niedoinwestowanej i popadającej w ruinę. W porównaniu z klasztorem Shaolin jest ona niewielka, ponieważ położona jest na górskim szczycie i jej wielkość dostosowana jest do miejsca w którym się znajduje.

Gdy w lipcu 2016 roku, po raz kolejny się tam udałem, moim głównym celem było dotarcie do trzech, dotąd nie opisanych przeze mnie historycznych pagód usytuowanych w jej pobliżu. Jednak po dotarciu na górski szczyt widok świątyni kompletnie mnie zaskoczył. Okazało się, że obecnie trwa jej totalna przebudowa, choć chyba trafniejszym sformułowaniem byłaby „budowa od podstaw". Ze „starej" świątyni pozostał jedynie główny (i jedyny) dziedziniec z czterema słynnymi studniami, z których można zaczerpnąć wodę pitną, z każdej o nieco innym smaku. Zniwelowany został nie tylko teren, na którym położona jest świątynia, lecz także obszar przed bramą główną. Wszystkie dawne klasztorne budynki „zniknęły" z powierzchni ziemi i zobaczyć je można już jedynie na zdjęciach i filmach z przed lat. Obecnie świątynia „rozrosła się". Jej dziedziniec otoczony jest od frontu imponującą, nowo wybudowaną, kamienną bramą, do której prowadzą kamienne schody. Z pozostałych trzech stron dziedziniec otoczony jest piętrowymi pawilonami, za którymi znajdują się małe podwórce i niewielkie zabudowania. W roli niemego świadka istniejących tu wcześniej budynków pozostał (póki co) jedynie niewielki, popadający w ruinę budynek, przylegający niegdyś do klasztornego muru (fot. 31).

Dla turysty widok przebudowywanej świątyni będzie zapewne przyćmiewał wszystko, co znajduje się w jej pobliżu, więc prawdopodobnie przejdzie on w pobliżu wąwozu, w którym znajdują się otoczone bujną zielenią pagody, w ogóle ich nie zauważając. Aby do nich dotrzeć, należy wykazać się sporą determinacją i sprawnością fizyczną, gdyż nie prowadzi do nich żadna droga ani ścieżka. Tymczasem w gęsto zarośniętym wąwozie oraz na jego zboczu wznoszą się trzy pagody: dwie z nich usytuowane są blisko siebie, zaś trzecia jest nieco oddalona od pozostałych. Zamieszczone poniżej zdjęcia ukazują przebudowywaną świątynię poświęconą mnichowi Hui Ke oraz trzy znajdujące się w jej sąsiedztwie, mało znane pagody.

Fot. 23 Fot. 24 Fot. 25

Fot. 23. Wejście do świątyni – brama główna (fot. K. Płachta, 2016 r.).

Fot. 24. Staw przed bramą świątyni (fot. autor, 2016 r.).

Fot. 25. Figura mnicha znajdująca się na tarasie widokowym w pobliżu świątyni Er Zu (fot. autor, 2016 r.).

Fot. 26 Fot. 27 Fot. 28

Fot. 26 – 28. Dziedziniec świątyni Er Zu otoczony jest ze wszystkich stron zabudowaniami: od frontu bramą (widoczną na fot.22) a z pozostałych trzech stron piętrowymi pawilonami (fot. autor, 2016 r.).

Fot. 29: Świątynny dziedziniec (fot. K. Płachta, 2016 r.).

Fot. 30. Figura przygotowywana do ekspozycji w jednegym z pomieszczeń w nowo budowanej świątyni (fot. K.Płachta, 2016 r.).

Fot. 31. Jedyną widoczną pozostałością po dawnych zabudowaniach klasztoru Er Zu jest przylegający do jego muru niewielki, opuszczony budynek, powyżej którego wznoszą się ściany nowo budowanej świątyni (fot. autor, 2016 r.).

Trzy pagody

W pobliżu klasztoru Er Zu wznoszą się trzy pagody: pagoda mnicha Yuan Gong'a, pagoda mnicha Xing Ming'a oraz pagoda Da Zhou. Są one otoczone bujną roślinnością i znajdują się w pewnej odległości od szlaków turystycznych, przez co mało kto zdaje sobie sprawę z ich istnienia. W związku z tym, że wznoszą się one na stoku oraz na dnie leśnego wąwozu, niełatwo do nich dotrzeć.

Fot. 32 Fot. 33

Fot. 32. Pagoda mnicha Yuan Gong'a (fot. autor, 2016 r.).

Fot. 33. Kamienna tablica wmurowana w pagodę mnicha Yuan Gong'a (fot. autor, 2016r.).

Pagoda mnicha Yuan Gong'a została wzniesiona w kwietniu 1324 roku, w czasach panowania dynastii Yuan (1271- 1368 n.e.). Mnich Yuan Gong był w owym czasie przeorem klasztoru Er Zu. Zmarł w 1323 roku. W rok po jego śmierci jego uczniowie, tj. mnisi Ju Jue oraz Jue Sheng, a także dwaj ich uczniowie - Liao Shen i Liao Guang zbudowali ww. pagodę ku czci zmarłego przeora Yuan Gong'a. Na wmurowanej w nią tablicy wyryto informacje odnośnie daty śmierci przeora Yuan Gong'a oraz nazwiska jego uczniów. Pagoda znajduje się w odległości zaledwie kilkudziesięciu metrów na południe od frontowej bramy klasztoru Er Zu, na dnie głębokiej, leśnej doliny.

Pagoda mnicha Xin Ming'a

Fot. 34 Fot. 35

Fot. 34. Stojąca na dnie wąwozu pagoda mnicha Xin Ming'a. (fot. autor, 2016 r.).

Fot. 35. Kamienna tablica w pagodzie mnicha Xing Ming'a (napis na tablicy brzmi: „Xing Ming Shi Ling Da").

Fot. 36. Pagoda Da Zhou (zdjęcie z sieci Web).

Pagoda Da Zhou została zbudowana w 696 r. n.e. Jej nazwa oznacza „pagodę władcy dynastii Zhou”. Wznosi się ona wśród drzew, na północ od klasztoru Er Zu. Ma sześć metrów wysokości i kwadratową podstawę o szerokości ponad dwóch metrów. Zbudowano ją z polecenia cesarzowej Wu Zetian w celu złożenia w niej, po jej śmierci, jej prochów oraz prochów jej syna. Nigdy jednak do tego nie doszło[7] i pagoda pozostała pusta. Występujący w nazwie pagody wyraz „Zhou” oznacza dynastię Zhou, którą w 690 roku ustanowiła cesarzowa Wu Zetian, kończąc tym samym panowanie dynastii Tang. Miejsce wzniesienia pagody wybrano nieprzypadkowo, gdyż góry Songshan uważane są przez Chińczyków za święte. W czasach panowania cesarzowej Wu Zetian taoizm zastąpiono buddyzmem, jako religią państwową, a klasztor Shaolin był wówczas nazywany „Najważniejszym Buddyjskim Klasztorem Pod Niebiosami”.

[7] Ostatecznie po śmierci cesarzowa Wu Zetian została pochowana wraz z cesarzem Gaozongiem w mauzoleum w Qianling.

STAROŻYTNE OBSERWATORIUM ASTRONOMICZNE W GAOCHENG

Fot. 37. Starożytne obserwatorium astronomiczne w Gaocheng (fot. autor, 2016 r.).

Przed wiekami chińscy astronomowie usiłowali wyjaśnić przyczyny zaćmienia słońca oraz zmian jego „jasności" (na skutek występowania plam słonecznych), które to według nich, były znakami niebios zwiastującymi przyszłe zdarzenia, wpływające na los samego cesarza. W owych czasach chińskie obserwatoria astronomiczne były więc miejscami, w których astronomia łączyła się z astrologią.

Starożytne obserwatorium w Gaocheng usytuowane jest w pobliżu góry Song. Jego lokalizacja jest nieprzypadkowa, gdyż góra ta uważana była przez dawnych Chińczyków za „przodka" wszystkich świętych gór Chin oraz siedzibę nieśmiertelnych. Cesarze rządzący wówczas Państwem Środka opierali swą władzę na „mandacie niebios", zobowiązując się sprawować rządy zgodnie z odwiecznymi prawami. W związku z tym, góra Song w czasach starożytnych stała się miejscem kultu, do którego w religijnych pielgrzymkach udawali się wszyscy cesarze kolejnych chińskich dynastii. U jej podnóża składali oni ofiary błagalne, prosząc niebiosa o przychylność dla świata materialnego, wiecznie trwanie ich królestw oraz o

możliwość sprawowania pokojowych rządów i dobrobyt narodów pod ich panowaniem.

Słynny chiński historyk Shi Ji napisał w swoim dziele pt. „Fengchanshu", że cesarz Huangdi (słynny Żółty Cesarz) często podróżował do góry Song, „by u jej podnóża spotykać się z siłami wieczności". O jednej z takich cesarskich religijnych pielgrzymek napisał on między innymi:

> (…) *W następnym roku (tj. 122 p.n.e.), gdy cesarz udał się do miejscowości Yong, by złożyć niebiosom ofiarę, zdobył zwierzę z jednym rogiem przypominające jednorożca. Cesarscy urzędnicy ujrzawszy je orzekli zgodnie:*
>
> *- Panie nasz, ponieważ w całym swym majestacie uniżyłeś się postanawiając złożyć niebiosom ofiarę na przedmieściach Yong z całym należnym im szacunkiem oraz prosić je o opiekę, uznały one, że najwłaściwszym będzie złożenie im ofiary z tego właśnie niezwykłego rogatego zwierzęcia. Czyż nie wygląda ono, jak jednorożec[8]?*
>
> *Po złożeniu ofiary z jednorożca cesarz odwiedził wszystkie pięć ołtarzy, usytuowanych przy pięciu świętych górach, składając na każdym z nich po jednym wole w ofierze całopalnej. Następnie przesłał okolicznym feudałom białe, metalowe monety z wizerunkiem białego jelenia, które symbolizowały otrzymanie przez niego pomyślnych znaków od niebios oraz pomyślnych wróżb od wróżbitów, potwierdzających otrzymanie przychylności i wsparcia niebios.*

Zgodnie z badaniami historycznymi, już starożytni cesarze Yao[9] (fot. 38) oraz Yushun[10] (fot. 39) pielgrzymowali do góry Song. We wczesnych latach panowania Zachodniej dynastii Zhou (1045 – 256 p. n.e.) góra ta stała się także docelowym miejscem pielgrzymek religijnych zwykłych ludzi.

Fot. 38

Fot. 39

Fot. 38. Obraz przedstawiający cesarza Yao namalowany na jedwabiu (źródło: Wikipedia).

Fot. 39. Rysunek przedstawiający cesarza Yushun (źródło: Wikipedia).

---

[8] Chin. *lin*.

[9] **Cesarz Yao** (2356 - 2255 p. n e.) był legendarnym chińskim władcą, jednym z tzw. „Trzech Władców i Pięciu Cesarzy".

[10] **Cesarz Yushun** panował w latach 2294 - 2184 p.n.e.

Powyższe informacje pokrywają się z treścią napisu widniejącego na naczyniu z brązu o nazwie „Tianwanggui”, odkrytym w trakcie wykopalisk archeologicznych prowadzonych w okresie Daoguang (1821-1850). Na wewnętrznej stronie owego. naczynia znajduje się następujący napis:

> (…) *Po obaleniu dynastii Shang, w pierwszych latach Zachodniej Dynastii Zhou, władca Wu*[11] *składał ofiary na świętej górze Tianshi*[12]*, jednak wielką ceremonię koronacji Wu Wang’a - „Niebiańskiego Władcy” przeprowadzono u podnóża góry Song, tym samym inaugurując zwyczaj namaszczania chińskich władców oraz wysokiej rangi urzędników podczas religijnych obrzędów, odtąd mających miejsce u podnóża tej właśnie góry.*

Fot. 40

Fot. 41

Fot. 42

Fot. 40. Naczynie z brązu o nazwie „Tianwanggui” (fot. z sieci Web).

Fot. 41. Wnętrze naczynia Tianwanggui zawierające cytowany powyżej tekst (fot. z sieci Web).

Fot.42. Odcisk napisu znajdującego się na wewnętrznej stronie Tianwanggui (fot. z sieci Web).

Zgodnie z opisanym powyżej zwyczajem, począwszy od czasów dynastii Qin oraz Han, każdy z następujących po sobie kolejno cesarzy, uroczystość koronacyjną przeprowadzał u stóp góry Song, a w trakcie sprawowania przez siebie rządów udawał się tam w religijnych pielgrzymkach aby oddajać jej cześć.

Niedaleko od góry Song, nazywanej przez Chińczyków „Centralną Górą”(gdyż wznosi się ona pomiędzy pozostałymi czterema świętymi górami, otaczanymi w Chinach szczególną czcią), w pobliżu miejscowości Gaocheng, wzniesiono świątynię poświęconą antycznemu władcy Yao oraz obserwatorium astronomiczne.

[11] Chin. Wu Wang.
[12] Tj. górze Taishi.

Fot. 43. Ceglany mur z kamienną tablicą, wznoszący się przed główną bramą obserwatorium w Gaocheng (fot. autor).

Przed wejściem na teren wspomnianego obserwatorium astronomicznego wznosi się zwieńczony daszkiem ceglany mur z osadzoną w nim kamienną tablicą. Znajduje się on zaledwie kilka metrów od bramy i właściwie przesłania on wejście do świątyni poświęconej władcy Yao oraz obserwatorium. Mur ten wzniesiono w czasach dynastii Qing, w trzynastym roku rządów cesarza Qianlong'a (tj. w 1748 r. n.e.). Okoliczni mieszkańcy nazywają go „murem z cieniem na ścianie".

Na osadzonej w nim prostokątnej, kamiennej tablicy widnieje wygrawerowany wielkimi znakami napis o treści: „**Wiwat! Niech żyje**!". Tablica ta została umieszczona w górnej części muru z polecenia Shi Yizan'a, piastującego w owym czasie urząd zarządcy okręgu Denfeng, w celu wyrażenia najwyższego uznania dla geniuszu księcia Zhou – twórcy budowli i przyrządów pomiarowych znajdujących się na terenie obserwatorium astronomicznego. To właśnie książę Zhou (z Zachodniej Dynastii Zhou), z zamiłowania matematyk, około 1042 r p.n.e. wybudował w tym właśnie miejscu pierwszy przyrząd astronomiczny - osadzony na powierzchni ziemi gnomon, który służył do obserwacji słońca oraz przeprowadzania pomiarów długości cienia.

Fot. 44 Fot. 45

Fot. 44. Rysunek przedstawiający księcia Zhou (rys. z sieci Web).

Fot. 45. Tablica osadzona w murze z wyrytymi znakami; z prawej strony widoczny jest biały napis (fot. z chińskiej publikacji nt. obserwatorium w Gaocheng).

Na tablicy, znajduje się również drugi, niewielki napis, wygrawerowany w pionie znakami w kolorze białym. Oznajmia on, że miejsce, w którym wznosi się obserwatorium astronomiczne jest powszechnie uznawane za środek świata. Umieszczono go tam zgodnie z ówczesnymi chińskimi wierzeniami i zwyczajami, aby podkreślić, że już za czasów panowania dynastii Tang (618 – 907 r. n.e.) uważano, iż obszar na którym leży obserwatorium w Gaocheng znajduje się nieznacznie na południe środka ówcześnie znanego Chińczykom świata.

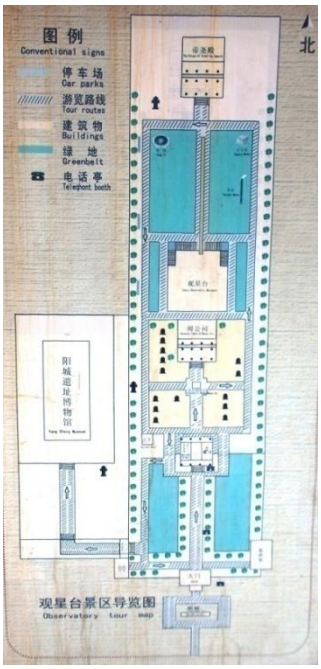

Fot. 46 Fot. 47

Fot. 46. Mapa przedstawiająca plan zabudowań starożytnego obserwatorium astronomicznego w Gaocheng (fot. autor).

Fot. 47. Rysunek przedstawiający dawnego chińskiego astronoma obserwującego nocne niebo ze szczytu platformy w Gaocheng (rys. z chińskiej publikacji nt. obserwatorium astronomicznego Gaocheng).

Fot. 48. Główna brama obserwatorium astronomicznego w Gaocheng (fot. z sieci Web).

Za główną bramą znajduje się obszerny dziedziniec, za którym wznosi się pawilon nazywany Bramą Halabardnika (fot. 49). Za Bramą Halabardnika znajduje się kolejny dziedziniec. Po obu jego stronach wznoszą się w rzędach kamienne tablice (fot. 50). Na jednej z tablic widoczny jest wiersz autorstwa Liu Shiwei (fot. 51) napisany w 44 roku rządów cesarza Qianlong'a (tj. w 1779 r. n.e.). Wiersz zawiera wrażenia z wizyty w pobliskim starożytnym mieście Yangcheng oraz w obserwatorium astronomicznym w Gaocheng. Autor po mistrzowsku kaligrafował znaki kursywą ówczesnego stylu, ukazując w poetycki sposób wygląd obu tych miejsc w tamtych czasach.

Fot. 49. Dziedziniec za główną bramą i pawilon nazywany Bramą Halabardnika (fot. autor).

Fot. 50 Fot. 51

Fot. 50. Dziedziniec z kamiennymi tablicami za Bramą Halabrdnika (fot. autor).

Fot. 51. Kamienna tablica z wygrwerowanym wierszem autorstwa Liu Shiwei (fot. autor).

Na dziedzińcu znajdują się również pozostałości po istniejącej tu niegdyś studni. Zgodnie z legendą studnia ta została wykopana w czasach dynastii Yuan na polecenie astronoma Guo Shoujing'a (zanim zbudował on platformę do obserwacji gwiazd i cienia). Czerpano z niej wodę niezbędną do działania starożytnych urządzeń pomiarowych oraz do użytku codziennego. Studnia ta, zasilana czystą, pitną wodą, była wykorzystywana przez setki lat.

Fot. 52 Fot. 53

Fot. 52. Kamienne tablice na terenie obserwatorium astronomicznego będące pozostałościami po istniejącej tu niegdyś studni (fot. autor).

Fot. 53. W otworach kamiennych płyt osadzony był korbowód (fot. z sieci Web).

Fot. 54 Fot. 55

Fot. 54. Na samym środku dziedzińca wznosi się monument upamiętniający księcia Zhou (chin. Zhou Gong), a za nim poświęcony mu świątynny budynek (fot. autor).

Fot. 55. Dziedziniec z monumentem ku czci księcia Zhou (fot. autor).

Fot. 56. Świątynia księcia Zhou w obserwatorium astronomicznym w Gaocheng (fot. z sieci Web).

Fot. 57

Fot. 58

Fot. 57. Wejście do świątyni Zhou Gong'a (fot. autor).

Fot. 58. Zewnętrzna ściana świątyni Zhou Gong'a z widoczną w tle największą budowlą obserwatorium atronomicznego tj. Wielkim Gnonomem (fot. autor).

Fot. 59 Fot. 60

Fot. 59. Figura księcia Zhou we wnętrzu poświęconego mu budynku (fot. autor).

Fot. 60. Rysunek przedstawiający księcia Zhou, dokonującego pomiaru długości cienia w czasach panowania Zachodniej Dynastii Zhou (rys. z chińskiej publikacji nt. obserwatorium astronomicznego Gaocheng).

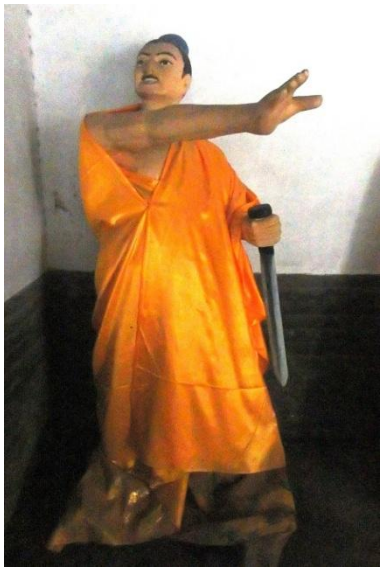

Fot. 61 Fot. 62 Fot. 63

Fot. 61 – 63. Figury dworzan znajdujące się w świątyni księcia Zhou (fot. autor).

Fot. 64 Fot. 65

Fot. 64 – 65. Replika starożytnego zegara wodnego w świątyni Zhou Gong'a (fot. autor).

Replika zegara jest kopią wynalazku starożytnego, chińskiego naukowca Shen Kuo, przed wiekami służącego do pomiaru czasu. Składał się on z kilku ustawionych kaskadowo zbiorników. Upływ czasu oceniano na podstawie ubytku wody w poszczególnych naczyniach, mierzonego na podstawie określonej skali.

Fot. 66 Fot. 67

Fot. 66. Zbiorniki na wodę tworzące wodny zegar Shen Kuo (fot. z chińskiej publikacji nt. obserwatorium astronomicznego Gaocheng).

Fot. 67. Zegar wodny Shen Kuo (fot. z chińskiej publikacji nt. obserwatorium astronomicznego w Gaocheng).

Wielki Gnomon

Gnomon to jeden z najstarszych i najprostszych przyrządów astronomicznych, który tworzy ustawiona na ogół pionowo wskazówka (najczęściej pręt osadzony w kamieniu lub podłożu) oraz kolumna, pionowy słup lub wbity w ziemię kij, którego cień rzucany na tarczę umieszczoną w płaszczyźnie poziomej lub na podłoże, wskazuje czas na odpowiedniej skali. Przyrządy te były używane przez starożytnych astronomów między innymi do oznaczania wysokości i ruchu ciał niebieskich.

W obserwatorium astronomicznym w Gaocheng znajdują się dwa gnomony. Pierwszy, będący największym budynkiem na terenie obserwatorium, z belką pomiarową osadzoną poziomo w górnej części, rzucającą cień na skalę pomiarową znajdującą się u podstawy budowli. Drugi, mniejszy, składający się z pionowego słupa, na którego szczycie znajduje się pozioma, stalowa żerdź rzucająca cień na podłużną, kamienną, poziomą skalę pomiarową.

Fot. 68

Fot. 69

Fot. 68. Wielki Gnomon w obserwatorium astronomicznym w Gaocheng (pośrodku prześwitu w górnej części budowli widoczna jest osadzona poziomo belka pomiarowa rzucająca cień na podlużną, kamienną skalę pomiarową znajdującą się u podstawy budowli - fot. A.Szczerbak).

Fot. 69. Wielki Gnomon (fot. autor).

Na zdjęciach 68 i 69 wyraźnie widoczny jest podłużny kanał biegnący pionowo przez całą długość ściany gnonomu w jej centralnej części.

Fot. 70. Widok z góry na kamienno - ceglaną budowlę z platformą obserwacyjną, tworząca Wielki Gnomon w obserwatorium astronomicznym w Gaocheng (zdjęcie z sieci Web).

Wielki Gnomon jest budowlą o kształcie piramidy wykonaną z kamieni oraz z cegieł i pełniącą funkcję astronomicznego instrumentu pomiarowego. Został on wybudowany w 1276 roku przez Guo Shou Jing'a - chińskiego astronoma żyjącego w czasach dynastii Yuan. Budynek położony na osi północ - południe, służył do pomiarów miejsca padania cienia, i na tej podstawie wyznaczenia czasu trwania roku, dni przesilenia oraz określania położenia gwiazd. Jest uważany za najsłynniejszy chiński starożytny przyrząd astronomiczny zachowany do dnia dzisiejszego w okolicy miasta Dengfeng (prowincja Henan). W 2010 roku został on uznany przez UNESCO za część światowego dziedzictwa.

Znajduje się on 15 km na południowy wschód od miasta Dengfeng oraz na północ od miasta Gaocheng (jego dokładne położenie określają współrzędne: 34 23'52" N oraz 113 8'44" E). Ma on kształt ściętego poziomo ostrosłupa, zakończonego u góry poziomą platformą obserwacyjną. Budowla ma wysokość 9,45 m (mierząc od podstawy do platformy). Boki budynku mają u podstawy długość ponad 16 m i ponad 8 m u szczytu. Na północnej stronie platformy znajdują się dwa zadaszone pomieszczenia, z których każde posiada jedynie trzy ściany (fot. 70). Oddzielone są one wolną przestrzenią przechodzącą w kanał biegnący w dół budowli (w środkowej części przedniej ściany). Są one pokryte wspólnym, podłużnym dachem częściowo okrywającym również wolną przestrzeń pomiędzy nimi. W każdym z pomieszczeń znajduje się jedno okno skierowane na sąsiednie pomieszczenie i jedno skierowane na północ. Wysokość gnomonu wraz z zadaszonymi, stojącymi na platformie obserwacyjnej pomieszczeniami wynosi 12,62 m.

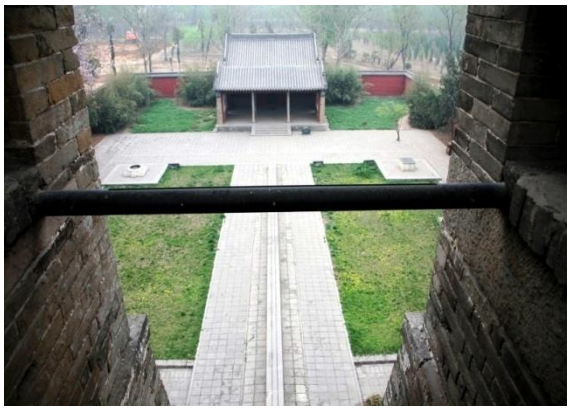

Fot. 71

Fot. 72

Fot. 71. Widok ze szczytu platformy Wielkiego Gnonomu przez tunel pomiarowy. Za końcem skali pomiarowej widocznej u podstawy widoczny jest budynek nazwywany Pałacem Wielkiego Władcy Yao. (zdjęcie z sieci Web).

Fot. 72. Wnętrze jednego z dwóch pomieszczeń na szczycie platformy obserwacyjnej Wielkiego Gnonomu (fot. autor).

Cała budowla służyła do pomiaru długości cienia. Gdy świeciło słońce, cień belki umieszczonej na szczycie budynku (fot. 71), pomiędzy ścianami kanału pomiarowego, padał na znajdującą się w dole podłużną, kamienną skalę pomiarową. Pomiaru miejsca padania cienia dokonywano z dokładnością do dwóch milimetrów. Na podstawie dokonanych pomiarów określano między innymi porę roku oraz czas zimowego przesilenia. Dzięki dokonanym powyższym sposobem pomiarom, w 1281 roku stworzono nowy kalendarz, który był używany przez następnych 360 lat. Długość roku określono wówczas na 365 dni, 5 godzin, 49 minut i 20 sekund. Stworzony w ten sposób kalendarz okazał się być zgodny z kalendarzem gregoriańskim, stworzonym dopiero trzy wieki później.

Fot. 73 Fot. 74

Fot. 73. Dachy budynków obserwatorium posiadają liczne zdobienia (fot. autor).

Fot. 74. Bogato zdobione dachy budynków (fot. A. Szczerbak).

Fot. 75 Fot. 76 Fot. 77

Fot. 75. Tunel umożliwijajacy pomiar miejsca padania cienia belki pomiarowej, biegnący ze szczytu Wielkiego Gnonomu aż do poziomu gruntu (fot. z chińskiej publikacji nt. obserwatorium astronomicznego w Gaocheng).

Fot. 76. Podłużna, kamienna skala pomiarowa umieszczona poziomo na podłożu, na którą padał cień belki pomiarowej umieszczonej na szczycie Wielkiego Gnonomu (fot. autor).

Fot. 77. Wielki Gnomon z centralnie usytuowanym tunelem oraz kamienną skalą pomiarową miejsca padania cienia (fot. autor).

Skala pomiarowa, nazywana „skalą pomiarową nieba”, zbudowana jest z 36 kamiennych bloków. Mierzy ona 31,19 m długości i biegnie wzdłuż osi północ-południe. Jej południowy koniec łączy się z północną częścią Wielkiego Gnomonu we wnętrzu tunelu pomiarowego. Na powierzchni kamiennej skali, widoczne są dwa równolegle żłobienia służące do jej podłużnego wypoziomowania, zaś na końcu ostatniego bloku widać poprzeczne wyżłobienie służące do wypoziomowania bocznego (fot. 77). Po wypełnieniu żłobień wodą, powinna ona je wypełniać do poziomu ich górnych krawędzi, nie przelewając się z żadnej ze stron. Gwarantowało to uzyskanie idealnej, płaskiej, poziomej powierzchni pomiarowej całej skali. Na niektórych kamieniach tworzących skalę, nadal są wyraźnie widocznie jej prostopadłe wyżłobienia (fot. 76).

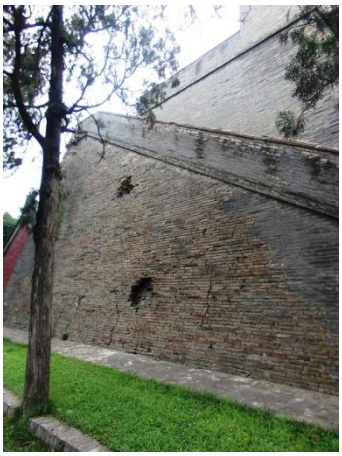

Fot. 78

Fot. 79

Fot. 78-79. Ślady w ścianie Wielkiego Gnonomu po po ostrzale artyleryjskim wojsk japońskich (fot. autor).

W 1944 roku podczas japońskiej inwazji na Chiny, wojska japońskie ostrzelały obserwatorium astronomiczne w Gaocheng, niszcząc i uszkadzając wiele z jego budynków, w tym Wielki Gnonom oraz pomieszczenia znajdujące się na wschodniej cześci jego platformy. W 1975 roku, po rekonstrukcji Wielkiego Gnonomu i odbudowie pomieszczeń znajdujących się na jego platformie, celowo pozostawiono w jego murze kilka śladów powstałych w wyniku ostrzału w celu upamiętnienia tamtych historycznych wydarzeń.

Fot. 80 Fot. 81

Fot. 80. Kopia zegara słonecznego eksponowana na platformie obserwacyjnej Wielkiego Gnomonu w Gaocheng (fot. autor).

Fot. 81. Oryginalny starożytny zegar słoneczny z obserwatorium astronomicznego w Gaocheng; jest on obecnie eksponowany w jednym z budynków muzeum ww. obserwatorium (fot. z chińskiego albumu nt. obserwatorium astronomicznego w Gaocheng).

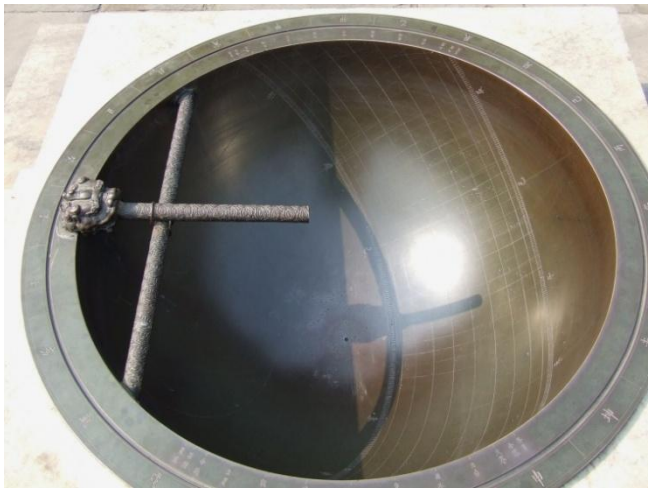

Fot. 82 Fot. 83

Fot. 82. Kopia tzw. „Yang Yi" – przyrządu służącego do pomiaru czasu na terenie obserwatorium astronomicznego w Gaocheng (fot. autor).

Fot. 83. Wnętrze półkuli pomiarowej; umieszczony poziomo wskaźnik rzuca cień na skalę pomiarową w jej wnętrzu (fot. z chińskiego albumu nt. obserwatorium astronomicznego w Gaocheng).

Półkolisty przyrząd pomiarowy Yang Yi jest starożytnym instrumentem astronomicznym wymyślonym przez Guo Shuojiang'a. Tworzy go półkula z podziałką zegara słonecznego widoczną na jej wewnętrznej powierzchni, wskazówką pomiarową i zastawem poziomych deseczek podkładowych pod wskaźnik, służących do pomiaru cienia. Widoczna na zdjęciu kopia instrumentu stanowi zaledwie ¼ wielkości historycznego oryginału. Na podstawie prowadzonych tym sposobem obserwacji można było określić położenie słońca i jego wędrówkę na nieboskłonie w ciągu roku, a także obserwować cały proces zaćmienia słońca. Pierwszy egzemplarz tego przyrządu był wykonany z drewna, a jego kolejne kopie z miedzi. Ma on kształt kwadratu z bokami o długości czterech *chi*[13].

Fot. 84

Fot. 85

Fot. 84. Na pierwszym, planie: Przyrząd pomiarowy wynaleziony przez astronoma Guo Shoujing'a, żyjącego w czasie panowania dynastii Yuan (fot. A Szczerbak).

Fot. 85. Przyrząd pomiarowy w całej okazałości (fot. autor).

[13] **Chi** - chińska jednostka długości wynosząca 32 cm.

Fot. 86 Fot. 87 Fot. 88

Fot. 88. Mały Gnomon oraz widoczny w tle Wielki Gnomon (fot. autor).

Fot. 87. Mały Gnomon (fot. I.Borawska).

Fot. 88. Ozdobne zwieńczenie słupa pomiarowego Małego Gnonomu z poziomą żerdzią rzucającą cień na skalę pomiarową (fot. A.Szczerbak).

Przed wiekami na terenie obserwatorium w Gaocheng znajdowały się dwa gnomony: pierwszy – tzw. Wielki, pochodzący z czasów dynastii Yuan (1279 -1368) oraz drugi, mniejszy i o wiele starszy od Wielkiego Gnonomu, pochodzący z czasów dynastii Tang (618-907). Obecnie w miejscu usytuowania Małego Gnomonu znajduje się jego replika w skali ¼ (fot. 86-88).

Oryginalny Mały Gnonom był starożytnym chińskim instrumentem pomiarowym składającym się z podłużnej kamiennej steli ułożonej poziomo na podłożu (na osi północ – południe) oraz słupa z poziomą żerdzią pomiarową u szczytu. Instrument widoczny na fot. 86-88 jest repliką ww. oryginalnego przyrządu pomiarowego. Pomimo tego, że stanowi on zaledwie ¼ swego pierwowzoru, jego skala pomiarowa ma aż 9,46 metra długości. Wzdłuż górnej płaszczyzny skali, przebiegają wzdłuż dwa niewielkie żłobienia zakończone półkolistym wgłębieniem. Po napełnieniu ich wodą pełniły one funkcję poziomicy. Na jednym z końców skali wznosi się pionowy słup o wysokości czterech *zhang*[14] z poziomą żerdzią w górnej części, rzucającą cień na poziomą skalę pomiarową (fot. 88). Na podstawie codziennych obserwacji miejsca padania cienia żerdzi pomiarowej na skalę gnomonu, prowadzonych każdego dnia o tej samej porze na przestrzeni całego roku, dawni chińscy astronomowie byli w stanie określić między innymi czas wystąpienia zaćmienia słońca, pory zmian oświetlenia ziemi, dzień przesilenia, pory roku, a nawet dokładny czas trwania roku. Wyniki ich obserwacji posłużyły do opracowania w 729 r. n.e. kalendarza Da Yan.

[14] 1 **Zhang** = 33 cm

Pierwotnie Mały Gnomon był wykonany z drewna. Został zbudowany na polecenie księcia Zhou, czwartego syna władcy Wen z Zachodniej Dynastii Zhou w czasie, gdy władca ów wznosił Wschodnią Stolicę w Luoyang. Książę Zhou wykorzystał wówczas zwały ziemi oraz drewniane słupy do wybudowania instrumentu pomiaru miejsca padania cienia rzucanego przez usadowioną poziomo belkę pomiarową. Swoje pomiary wykorzystywał do wyznaczenia środka ziemi oraz określenia czasu zmian pór roku.

Za czasów dynastii Tang, w 13 roku Kaiyuan (tj. w 723 r. n.e.), Nangong Yue - państwowy sekretarz ds. literatury historycznej sfinansował wybudowanie w miejscu drewnianego Małego Gnonomu jego kamiennej wersji wzorowanej na pierwowzorze. Niestety nie dotrwała ona do czasów współczesnych.

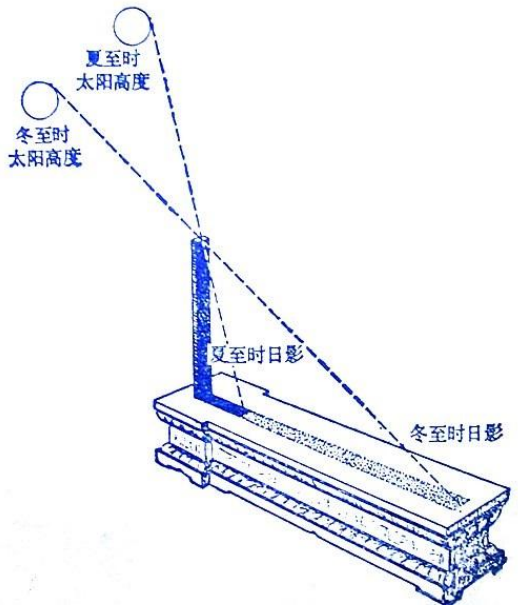

Fot. 89. Rysunek z sieci Web przedstawiający schemat pomiaru długości cienia za pomocą gnonomu w różnych porach roku.

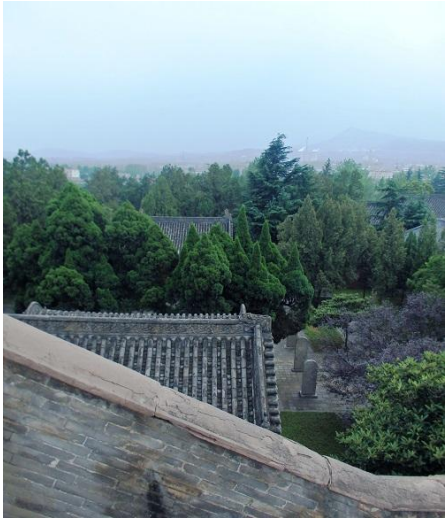

Fot. 90 Fot. 91

Fot. 90 – 91. Zabudowania obserwatorium astronomicznego widoczne ze szczytu platformy obserwacyjnej Wielkiego Gnonomu (fot. autor).

Fot .92 Fot. 93

Fot. 92. Pałac Wielkiego Władcy Yao (fot. autor).

Fot. 93. Wejście do pałacu (fot. z sieci Web).

Ostatnim budynkiem na terenie obserwatorium astronomicznego w Gaocheng jest Pałac Wielkiego Władcy Yao. Pierwotnie nosił on nazwę Pałacu Zhong Si, lecz zmieniono ją w siódmym roku Tianqi, w czasach dynastii Ming (tj. w 1627 r. n.e.). W czternastym roku Jiajing, w czasach dynastii Qing (tj. w 1809 r. n. e), budynek został przebudowany. W 1944 roku oddział Japończyków ostrzelał z armat obserwatorium astronomiczne, obracając Pałac Wielkiego Władcy Yao w ruinę. W roku 2005 Biuro ds. Kultury miasta Dengfeng sfinansowało jego odbudowę w pierwotnej postaci oraz lokalizacji.

Opracowanie: Sławomir Pawłowski

Gdynia, październik 2016 r.